

arxiu

Gabriel Alomar: la síntesi de l'alliberament social i l'emancipació nacional

vista prèvia >

És difícil marcar els pares del catalanisme republicà d'esquerres, perquè l'autoria és àmplia i compartida, però sens dubte Gabriel Alomar, intel·lectual mallorquí, hi va tenir una petjada de primer calibre. Des de l'activisme a peu de carrer, des de l'erudit conferenciant o l'actiu diputat, en totes les seves facetes va defensar un catalanisme modern, popular, d'esquerres i republicà. Una figura imprescindible per entendre el present i l'evolució del republicanisme catalanista.

Roc Solà

Doctorand en Història Contemporània a la Universitat Autònoma de Barcelona

@Roc_Sola_

«Una nació d'esclaus, encara que fos independent, no seria una nació»

Gabriel Alomar

No costaria donar la raó a Antoni Trobat (1981) en dir que Gabriel Alomar (1873-1941) és el pensador més important de la història del catalanisme.¹ Això no es deu al fet que fos un gran poeta, un brillant conferenciant i un agitador escoltat; ni que fos el codificador del pensament polític en què es va moure tota la generació dels primers catalanistes republicans del segle XX; ni tan sols al seu paper central en la recuperació del pensament polític de Francesc Pi i Margall (1824-1901);² ni que estigués en l'origen del terme futurisme a Europa; tampoc que la teoria dels tres moments del catalanisme fos seva; sinó, més aviat, al fet que tenia una disposició que entrelligava totes aquestes accions i sense la qual es fa molt complicat copsar la seva coherència i el seu valor.

1 FUNDACIONS DARDER MASCARÓ, *Taula Rodona El llegat de Gabriel Alomar avui*.

2 De qui Alomar creia que «esdevindria un dia llengua de foc reivindicadora de justícies, arboradora d'incendis on cremi el món d'ahir», al pròleg de PI I MARGALL, *Articles*.

He descrit la importància de Gabriel Alomar com el primer codificador d'un catalanisme d'esquerres,³ però la seva grandesa resideix en el valor històric d'aquest fet fundant en relació amb el fet nacional a Catalunya. A allò que dedicarà Alomar pràcticament tota la seva vida és a l'acoblament del catalanisme amb la tradició de subversió a Catalunya.⁴ Així, en aquest article tractarem de determinar el paper decisiu que juga aquest empelt —i en quins termes es dona— en la pròpia història del procés nacionalitzador que defensava aquest catalanisme popular. Més encara si pensem que es tracta d'un moment germinal en termes de tradició política per al conjunt d'actors que haurien de determinar el destí del país algunes dècades després i, en molts elements, fins als nostres dies.

L'empelt de tradicions polítiques que proposava Alomar havia de

3 SOLÀ, «Gabriel Alomar en els orígens del catalanisme popular».

4 Per a una panoràmica general d'aquesta tradició revolucionària i de transformació, vegeu: SOLER I VIDAL, *Abdó Terrades. Primer apòstol de la democràcia catalana (1812-1856)*; GARCÍA ROVIRA, «Ramón Xaudaró, el Marat barcelonès»; MÁIZ, «Estudi introductor: Federalisme, republicanisme i socialisme en Pi i Margall».

fer-se amb una referencialitat en les tradicions de lluita incorporant la del catalanisme. Ho explicava en la seva primera conferència —llegida en 1904 a l'Ateneu Barcelonès— sota el títol de *El futurisme*:

«Hi ha dues tradicions: la de llum i la de foscor; la dels que lluitaren en temps passats per la coneixença i per l'emancipació, i la dels qui consagren totes les forces a ofegar aquell esforç. Són dues tradicions irreconciliables, antitètiques».⁵

Tot i així, aquesta imbricació trigaria a produir-se. Cal recordar que aquest catalanisme d'esquerres que ell va defensar va ser profundament minoritari fins la tercera dècada del segle XX. Per dir-ho amb Pierre Vilar (1906-2003), «el moviment obrer, de 1880 a 1917, es troba constantment absent del moviment català» i «les classes mitjanes i camperoles, inorganitzades, hi exerceixen un paper polític subordinat».⁶ El joc polític durant aquell període a Catalunya es

5 ALOMAR, *El futurisme*.

6 VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna: recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*.

El catalanisme es va fer hegemònicament republicà i el republicanisme es va fer massivament catalanista

va repartir entre el republicanisme llerrouxista i el regionalisme de la Lliga. Tota la generació de Francesc Layret (1880-1920), Lluís Companys (1882-1940) i Marcel·lí Domingo (1884-1939) van viure l'inici de la crisi del Règim del 1876 amb una extrema joventut. Van viure la crisi del 1898, la vaga general de 1902, la gran victòria republicana de Barcelona de 1903, la Solidaritat Catalana al 1906, les protestes de la Setmana Tràgica de 1909, l'Assemblea de Parlamentaris de 1917 i la vaga de La Canadenca del 1919 —per mencionar-ne alguns—, en dues dècades d'intensitat inusitada. Però va ser la dictadura del militar Miguel Primo de Rivera (1870-1930) que va obrir la possibilitat que es consolidés la seva opció i que en els fons era l'opció de realització del mateix catalanisme.

Al 1923, el dictador promulgaria el «Decreto de Unidad Nacional», en què es dissolien totes les diputacions de l'Estat, es prohibiria el català i la senyera en actes públics, entre d'altres accions. Aquest fet —que no només atacava el catalanisme, sinó que ja tocava la pròpia catalanitat i que, a la vegada, perseguia forces obreres i republicanes— generaria

que s'obris l'oportunitat d'articular un espai que unís el catalanisme amb el republicanisme de fort teixit social obrer. Així, el catalanisme es va fer hegemònicament republicà i el republicanisme es va fer massivament catalanista. A més, el suport de la Lliga i de la patronal catalana a la dictadura militar els deixaria fora de joc per la pròpia dialèctica entre els interessos de classe i la lluita nacional.

Alomar ho expressaria amb gràfica claredat en un míting al Teatre Còmic del Paral·lel el 1919: «*els regionalistes se confonien amb aquells espanyolistes en la defensa dels comuns privilegis, i un bassal roig els ajuntava*». ⁷ Va ser el període en què es va obrir la possibilitat per a tota aquesta generació de passar del camp d'allò minoritari —o de «gestació»— a la direcció política. Tot i així, aquesta articulació entre republicanisme, catalanisme i el teixit obrer que Alomar havia pensat en termes passius, es produïa, per a sorpresa de molts, de forma activa. No per casualitat, als

7 ALOMAR, «Fragment de la conferència donada el dia 29 de maig per en Gabriel Alomar, al Teatre Còmic».

carrers de Barcelona durant l'abril de 1931 ressonaria aquell «Mori Cambó, Visca Macià!» ni tampoc ho seria que, a les primeres eleccions a la Generalitat el 20 de novembre de 1932, al Parlament hi hagués un 90% de diputats catalanistes.

Així, la reputació de Gabriel Alomar no deixaria de créixer en paral·lel a la seva popularitat, fins a arribar al punt de ser una de les veus més escoltades i reputades entre les esquerres catalanistes del seu moment. Per fer-nos a la idea d'aquest fet, cal dir que a les eleccions del 28 de juny de 1931 a Corts constituents de la República va ser el segon candidat més votat a Catalunya amb 103.631 vots, com a membre de la candidatura d'Esquerra Republicana i d'Unió Socialista de Catalunya, només superat per Francesc Macià (1859-1933). ⁸ La seva participació en diverses opcions catalanistes d'esquerres —en un període molt mòbil en què es van fundar fins a set partits que representaven aquest espai— i els in comptables mítings, discursos i conferències

8 MONER; PONS, *Gabriel Alomar. Pedagóg, publicista, escriptor, poeta i polític*, p. 100.

A Corts constituents de la República, Alomar va ser el segon candidat més votat a Catalunya amb 103.631 vots

acrediten que va treballar per a la transformació pràctica entesa com una combinació, problemàtica i amb frustracions no menors, entre la funció de l'intel·lectual i la del polític. Va dedicar les seves energies durant els últims quaranta anys de la seva vida a aquesta imantació del catalanisme a la tradició de revoltes catalana i ho va fer jugant-hi un paper absolutament central. Si bé els votants així ho havien reconegut, també els enemics ho farien de forma clara. En morir al 1941 a Egipte, la Comissió Depuradora de l'Ensenyament franquista va dir que el seu crim havia estat «*ser uno de los propagandistas de extrema izquierda más conocidos de España*».⁹

No era estrany. Al llarg de la seva vida, defensaria tot tipus de causes per la llibertat i l'expansió de drets. Defensaria, entre d'altres, la derogació de la Llei de Jurisdiccions de 1906 —que permetia l'exèrcit jutjar «les injuries a la pàtria», l'abolició de la pena de mort al Congrés de la Llibertat de 1911 o la derogació de la

sanguinària Llei de Fugues de 1921 —que permetia a la policia disparar per l'esquena els detinguts en cas de suposada fuga. Durant aquest període es produirien in comptables episodis de vulneracions de drets amb gran ressò internacional, com les protestes de la Setmana Tràgica —«*la revolta de juliol*» en paraules d'Alomar—, el cas Rull o la condemna de Francesc Ferrer i Guàrdia (1859-1909) —i que ell va comparar amb la versió ibèrica de l'*affaire Dreyfus*. Denunciaria la connivència de l'opinió publicada i la hipocresia de les forces polítiques que deien oposar-s'hi. Quan Enric Prat de la Riba (1870-1917) censuraria la publicació al diari de la Lliga, *La Veu de Catalunya*, d'un article de Joan Maragall (1860-1911) titulat «La ciutat del perdó» on demanava l'absolució del pedagog anarquista Ferrer i Guàrdia, Alomar escriuria:

«*¿Per què calleu davant l'ofegament de l'Escola i l'enfonsament de la Constitució i la fi de tota llibertat vera? ¿Per què calleu davant l'insult tirat per les nostres colles de snobs impotents — joves decrepits, cabotins de la política, farsants qui motejen de farsants les grans figures de l'intervenció humana— contra un judici europeu on els*

errors accidentals, els tiquis miquis on vol aferrar-se el vell i heretat casuisme jesuític, no podien fer oblidar la raó essencial i dolorosa?».¹⁰

Aquest fet que podria semblar conjuntural, era en el fons una constatació de quelcom més de fons. Alomar veia que l'apoderament del catalanisme per un corrent ideològic conservador implicava l'allunyament del catalanisme respecte de la vida social i, per tant, la impossibilitat de construir una realitat nacional compartida per la majoria de la ciutadania del país. Així, les aspiracions de reconeixement nacional català només podien ser acomplertes si el republicanisme i les esquerres eren dirigents en l'espai del catalanisme. Aquest plantejament d'Alomar el convertia en un dels primers en articular de manera clara les lluites per l'alliberament social i l'emancipació nacional a Catalunya. Ho sintetitzaria amb el seu estil epigramàtic: «*Una nació d'esclaus, encara que fos independent, no seria una nació*».¹¹

9 Escrit del Secretari de la Comissió Depuradora de Ensenyament dirigit al Jutge Provincial de Responsabilitats Polítiques de Palma de Mallorca el 15 de febrer de 1941, citat per MÓNER; PONS, *Gabriel Alomar. Pedagog, publicista, escriptor, poeta i polític*, p. 118.

10 ALOMAR, «Article purament personal».

11 ALOMAR, «Sobre el tercer moment del catalanisme».

Hi havia una disputa de projectes de classe a l'interior del catalanisme i, en aquell moment, la direcció hegemònica era exercida per la Lliga

La tradició catalanista

Aquest fet tenia tot tipus d'implicacions i diverses direccions. Trencava un relat interessat al voltant de la unitat o univocitat del catalanisme, tant en termes de tradició com en termes de la catalanitat mateixa. Així, Alomar tornaria a la pròpia història: *«jo hauria fet notar que hi ha dos llibres, en la renaixença catalana, representatius de les dues maneres originals i de les dues fonts del catalanisme; aquests dos llibres són La Tradició Catalana d'en Josep Torras i Bages i Lo Catalanisme de Valentí Almirall»*.¹² En la mateixa llavor del catalanisme hi havia ja continguda la disputa entre el catolicisme reaccionari de Torras i Bages —el de «Catalunya serà cristiana o no serà»— i el modernisme republicà d'Almirall. «Lo qui ens danya és l'etern perjudici de retrogradisme, herència de les Bases de Manresa»,¹³ afirmaria.

Així, en aquest retorn a llegir la pròpia tradició i en veure els diferents elements que conformaven

la matriu del catalanisme, el que estava expressant eren dues idees centrals: per una banda, que hi havia una disputa de projectes de classe a l'interior del catalanisme i, que, en aquell moment, la direcció hegemònica era exercida per la Lliga. El mateix fundador del catalanisme polític, Valentí Almirall, el 1902, en un pròleg a una reedició de *Lo catalanisme*, afirmava:

«Aquesta generació de catalanistes que, a força d'exageracions patriotes, ha arribat a descobrir que, com els antics grecs però sense tenir els fonaments que ells tenien, han de declarar bàrbars als no catalans o fins i tot als que no pensen, ni parlen, ni resen com ells, tot i que hagin nascut a Catalunya [...] Tot i que no han passat trenta anys —des de la publicació de Lo catalanisme—, hem de fer constar que no tenim res en comú amb el catalanisme o regionalisme a l'ús, que pretén sintetitzar els seus desitjos i aspiracions amb un cant d'odi i fanatisme, que ressuscita o mig ressuscita d'un període anormal i funest de la història de les nostres dissensions [...] Les excomunionis que es llencin contra nosaltres comprovaran que el que ha variat no hem sigut nosaltres, sinó els

que han volgut fer del catalanisme una arma de reacció contra les idees modernes i expansives, tant en el terreny polític com en el social i en el religiós. Han absorbit gairebé tot el carlisme de Catalunya...».¹⁴ L'hegemonia lligaire en el catalanisme, per una banda, i l'oligarquia centralista, per l'altra, obtenien rèdits polítics de les dificultats del republicanisme catalanista per bastir un partit polític operant. Com explica Joan B. Culla (1952):

«L'esquerra que Cambó volia era una esquerra esquifada, amb les ales tallades, utilitzable en tot moment com a peó o com a tapadora per a donar un caràcter —«unitari» i «nacional» a les iniciatives partidistes de la Lliga, però impotent per atreure les masses i, doncs, incapaç de trencar el monopoli que la Lliga havia establert sobre el catalanisme. Posats a tenir un adversari, Prat i Cambó preferien que fos el lerrouxisme, perquè, contra ell, podien, a més d'explotar el reflex conservador de les classes burgeses, invocar la defensa de la pàtria amenaçada, cosa, aquesta, que no haurien pogut fer enfront d'una veritable esquerra

12 ALOMAR, «L'escola filosòfica del catalanisme — utopies i paradoxes — II».

13 ALOMAR, «Sobre el tercer moment del catalanisme».

14 ALMIRALL, «Pròleg a l'edició castellana de 1902».

La teoria dels tres moments del catalanisme era la fórmula concreta que prenia l'articulació d'emancipació nacional i alliberació social en el pensador mallorquí

nacionalista». ¹⁵ Pensant doncs, en aquest moment germinal del catalanisme popular i d'esquerres, és quan Alomar formularia la *Teoria dels tres moments del catalanisme*, que seria feta pròpia des de pel grup del setmanari *L'Opinió*, un dels nuclis fundadors d'ERC, amb figures com Jaume Miravittles (1906-1988) qui diria que Gabriel Alomar plantejava «*la missió de rectificar l'actuació del nostre obrerisme*», ¹⁶ fins a membres del POUM com Joaquim Maurín (1896-1973) i arribant als intel·lectuals del PSUC durant l'antifranquisme i la Transició. Així la *Teoria dels tres moments del catalanisme* era la fórmula concreta que prenia l'articulació d'emancipació nacional i alliberació social en el pensador mallorquí. El que afirmava aquest plantejament era que la ver-tadera alliberació nacional catalana sols vindrà el dia que les classes obreres i proletàries facin de la reivindicació de l'emancipació nacional la seva pròpia reivindicació i que el catalanisme que havien de defensar

havia de ser, en paraules seves, «*un catalanisme obrer, un catalanisme de tercer moment, completant l'escala de catalanismes qui comença en el catalanisme dels rics, o de la Lliga, i segueix en el de les classes mitges o nacionalisme*». ¹⁷

Contra el catalanisme de dretes

No era doncs casual que Alomar enfrontés tota la vida «*el reaccionarisme de La Veü*» que impugnava «*com a anticatalà lo que en el fons odiava sobretot com a progressiu i democràtic*», ¹⁸ sinó que era plenament congruent amb el seu projecte polític. Ell considerava que «*tres castes conviuen*» en el catalanisme de dretes. En primer lloc, «*diguem-ne els intel·lectuals*». Aquests «*veien en el regionalisme català un baluard contra el sa universalisme revolucionari*» que representaven «*la clara voluntat de retorn a la faisó antiga*» que implicava oposició a elements com el sufragi universal com en el cas de Prat de la Riba. El que s'expressava com a clam

d'enyorança per l'ahir, «*el plany per les glòries absents i esvaïdes*», era en el fons «*activa empresa, de reconstrucció de la casa vella*». En segon lloc, Alomar identifica «els clericals», aquells tenien a Torras i Bages com a exponent i que empraven l'eclesias-tisme contra l'esperit del democràtic i cívic modern i els nous drets socials i individuals. Aquells que «*mentre nosaltres aclamàvem a Catalunya com a subjecte personal de la llibertat revolucionària catalana, ells l'invocaven com a objectes de la dictadura exercida per l'esperit tradicional*». Per últim, tenim «els plutòcrates», representats pels posseïdors de la terra, els fabricants i les restes de la vella feudalitat en què «*l'aparent estridència antiespanyola amagava la forta aversió a l'estridència barcelonina democràtica, republicana i obrera*». Així, el crit d'autonomia de Catalunya d'aquests plutòcrates «*era un crit contra l'autonomia total dels ciutadans*». ¹⁹ Després d'aquesta dissecció de les principals corrents del catalanisme conservador, s'interrogava sobre la base social que el sustentava i representava. «*Ara bé: quines masses podien respondre a un tal*

¹⁵ CULLA, *El republicanisme lerrouxiista a Catalunya, 1901-1923*.

¹⁶ MIRAVITLLES, «L'obrer català i el socialisme». Per a una història d'aquest periòdic progressista, vegeu: GUILLAMET, *El setmanari L'Opinió i la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya (1928-1931)*.

¹⁷ ALOMAR, «Negacions i afirmacions del catalanisme».

¹⁸ ALOMAR, «Atacant».

¹⁹ Ibidem.

Alomar pensaria una proposta integral que aniria bastint al llarg de la primera dècada del segle XX, la qual incorporaria reflexions entorn al tipus de catalanitat que haurien de defensar els catalanistes d'esquerres

catalanisme?» Alomar és clar aquí: «els que enlluernava la sonoritat del nom Catalunya com a penó de la falsa rebel·lia [i] els educats en les pàgines de La Renaixença, sobre els quals [...] havia posat una unció de patrioteria fàcil als entusiasmes irreflexius i frenètics». El que hi havia de fons era identificar que un dels camps centrals on s'havia de produir aquesta disputa seria el cultural, en el qual, indirectament, es jugava el tipus de catalanitat que calia acompanyar un projecte catalanista republicà. Això no era nou i menys per a Alomar, qui, en tant que poeta i assagista, s'havia format en aquestes bregues culturals que havien representat el modernisme de publicacions com *L'Avenç* o *Catalònia* en front de tot el que després es reorganitzaria en el noucentisme.

Si recordem, a l'origen del catalanisme polític —a la dècada de 1880—, aquest es planteja com un projecte transversal, de la societat civil i que integra fonamentalment tres vectors diferents entre si. En primer lloc, el que representava Valentí Almirall i el seu republicanisme federal, laic, anticlerical i molt relacionat amb tot

el que tenia a veure amb el modernisme i *L'Avenç*. En segon lloc, el grup del diari *La Renaixença*, molt puristes i amb tendència a la negació de la realitat cada cop que es fracassava políticament, a la vegada que eren ruralistes, però amb una visió de la ruralitat des del món urbà. Sobre aquest grup un altre modernista, Jaume Brossa (1875-1919) escrivia al 1892:

*«L'excèssiu culte al passat que s'apoderà del regionalisme esterilitza tota concepció moderna, convertint el catalanisme literari en una resurrecció arqueològica. D'una literatura que sols havia de tenir per inspiradora l'ànima del poble, ses costums i sos ideals, ses alegries i ses tristeses, se'n va fer un conreu d'hivernàcul».*²⁰

En tercer lloc, el sector de *La Veu de Montserrat* que, sota el catolicisme, defensaven el poder clerical —en detriment del públic— com a ens constitutiu de Catalunya i, sota el tradicionalisme, s'enfrontaven als nous drets civil, polítics i socials de la població.

20 BROSSA, «Viure del passat».

En aquest intent de bastir un nou catalanisme sobre unes bases diferents, la crítica alomariana seria de profunditat en molts aspectes a la vegada que una contemporaneïtzació del propi catalanisme. Aquest gir implicaria una de les propostes polítiques més originals de la pròpia història de les esquerres a Catalunya. Alomar pensaria una proposta integral que aniria prenent cos al llarg de la primera dècada del segle XX, la qual incorporaria reflexions entorn a la catalanitat que haurien de defensar els catalanistes d'esquerres, pensaments entorn a l'idioma, quin model de societat o en quins termes s'havia de produir la lluita política, per dir-ne alguns. Sobre la catalanitat confrontaria a la visió acumulativa del que era «ser català»,²¹ a partir de la convicció que:

«Es pot ésser catalanista adoptiu, per haver comprès i sentit tota la secreta virtut potencial de Catalunya, sense l'accident de la naixença catalana; i, en canvi, se pot ésser català de naixement i no haver adequat l'ànima personal, pròpia, al batec de l'ànima col·lectiva,

21 «Catalunya és una llarga cadena de generacions unides per la llengua i la tradició catalanes que venen succeint-se en el terrer que avui ocupem» a PRAT DE LA RIBA, *Compendi de la doctrina catalanista*.

nacional. Hi ha, doncs, catalans espirituals —els veritables catalans— que no són catalans per l'accident de la matèria; i hi ha catalans corporals que són catalans per la substància de l'esperit».²²

Davant de la tendència a la sublimació política d'alguns sectors—que arribaria al paroxisme en la coneguda expressió de Francesc Cambó (1876-1947): «*República? Monarquia? Catalunya!*» els catalanistes progressistes havien de ser «*republicans, no com una caracterització accidental, parcial, de la nostra manera política; sinó com una naturalesa del nostre ésser mateix*».²³ En quant a la llengua catalana es contraposava a les tendències defensives:

«L'idioma, el vol no per a limitar-se dins un petit cau familiar, isolant i reduint a una sola manera la noció, l'educació, la producció seves, emmurallant-se contra l'embat del temps i la iconoclàstica i renovadora invasió dels altres verbs; sinó [...] obrint l'aurella a la modulació de tots els altres idiomes; però obrint també la boca per a

convertir en universal l'idioma familiar, fent-lo conviure gloriosament amb els altres idiomes universals, retorcent-lo sens pietat per a adaptar-lo al lèxic de les futures profecies, profanant sacrílegament la seva antigor venerable, convertint la llengua [...] d'idioma d'immemorials ascendències extingides en idioma de fortes i lluminoses descendències».²⁴

Gabriel Alomar, el proscrit del noucentisme

Malgrat tot, inclús essent admirat per figures centrals del que després s'anomenaria noucentisme —algú amb tantes diferències del mallorquí com Eugeni d'Ors (1881-1954) arribaria a dir en la seva joventut: «*en Gabriel Alomar pot servir-nos ben bé de mestre*»—, Alomar seria desplaçat durant molts anys. El noucentisme, que ha sigut definit per Joan Lluís Marfany (1943) com un «*dirigisme cultural*»,²⁵ va implicar una disciplina política a canvi de la possibilitat d'accedir a un cert estatus professional per a molts artistes, assagistes i

diversos integrants del món cultural català d'inicis de segle. Qui no estava disposat a plegar-se als contorns político-culturals o pretenia traspasar els límits ideològics que marcaven els que posaven els recursos i influència, va ser apartat, desacreditat o oblidat. Joan Vallès i Pujals (1881-1966), a *La Veu* mentre citava «*el sapientíssim Bisbe de Vich*» difamava a Alomar dient «*nega tot valor a la tradició*» i «*vol prendre per tradició lo que no ha estat més que manifestació d'alguns esperits malalts, exagerats, discsols o utopistes*».

No era casualitat que desqualifiqués així el que representava Gabriel Alomar. Un classicista formal amb el que recuperava el republicanisme grec i romà, un defensor del romanticisme revolucionari que considerava que «*l'herència revolucionària llibertadora*» era tant «*el renaixement de les nacionalitats, la figura més alta de la qual és Mazzini*», com dels «*irredemptismes socials, la culminació de la qual va ser Carles Marx*»;²⁶ que defensava el paganisme com a crítica del poder clerical i una contraposició de l'ideal a l'idealisme: contra

22 ALOMAR, «Catalans corporals i catalans espirituals».

23 ALOMAR, «Per què som republicans».

24 ALOMAR, «El fur i la federació».

25 MARFANY, *Aspectes del modernisme*.

26 ALOMAR, «El centenari del romanticisme».

Gabriel Alomar segueix sent, doncs, un dels primers en efectuar la síntesis moderna entre l'alliberament social i l'emancipació nacional dins de la tradició de les esquerres a Catalunya

aquella tendència tan característica d'un catalanisme que sublimava la realitat, ell hi oposava l'ideal d'expansió de drets i llibertats, de participació dels camperols i obrers en la propietat de la terra i d'expansió del poder públic. «*Alliberar la terra catalana del domini capitalista és exactament fer obra de catalanisme*»,²⁷ afirmaria. I, finalment, que oposava al tradicionalisme com a subjecció social medievalitzant de la població, el futurisme que entenia que «*la tradició és una base forta, certament; però sols és benefactora a condició que s'hi assegui el peu de l'arc que ha de llançar-se, com un iris, a través dels núvols, aixoplugant els camps i les viles en divina transfiguració, i covant el germinal dels pobles a venir, eternalment nous, indefinidament diversos*».

Gabriel Alomar segueix sent, doncs, un dels primers en efectuar la síntesis moderna de l'alliberament social i l'emancipació nacional dins de la tradició de les esquerres a Catalunya que va defensar aquest projecte en un moment on les seves idees eren completament minoritàries. Aquest

fet és així fins al punt que podem afirmar que moltes de les conquestes catalanistes que arribarien als anys 1930—i gran part de les causes de l'èxit del procés nacionalitzador del catalanisme popular— neixen, dialoguen, es referencien i són deutors dels plantejaments que Alomar ja feia al començament dels seus dies. ■

27 ALOMAR, «Catalanisme socialista».

■ Bibliografia

- ALMIRALL, Valentí. «Pròleg a l'edició castellana de 1902». A PICH MITJANA, Josep. *Antologia de textos*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2011.
- ALOMAR, Gabriel. «Catalans corporals i catalans espirituals». A *El Poble Català*, de 27 de febrer de 1908.
- ALOMAR, Gabriel. «Per què som republicans». A *El Poble Català*, de 6 de març de 1907.
- ALOMAR, Gabriel. «Catalans corporals i catalans espirituals». A *El Poble Català*, de 27 de febrer de 1908.
- ALOMAR, Gabriel. «El fur i la federació». A *El Poble Català*, de 27 de juliol de 1906.
- ALOMAR, Gabriel. «Article purament personal». A *La Campana de Gràcia*, de 2 d'octubre de 1909.
- ALOMAR, Gabriel. «Sobre el tercer moment del catalanisme». A *El Poble Català*, de 6 de gener de 1909.
- ALOMAR, Gabriel. «L'escola filosòfica del catalanisme —utopies i paradoxes— II». A *El Poble Català*, de 16 de desembre de 1907.
- ALOMAR, Gabriel. «Negacions i afirmacions del catalanisme». A *La Campana de Gràcia*. Conferència llegida el 4 de desembre de 1910.
- ALOMAR, Gabriel. «Catalanisme socialista». A *El Poble Català*. Conferència llegida el 18 de desembre de 1910.
- ALOMAR, Gabriel. «Atacant». A *El Poble Català*, de 3 de juny de 1909.
- ALOMAR, Gabriel. «Fragment de la conferència donada el dia 29 de maig per en Gabriel Alomar, al Teatre Còmic». Recollit a *La Campana de Gràcia*, de 31 de maig de 1919.
- ALOMAR, Gabriel. «El centenari del romanticisme». A *La Nación*, de 23 d'agost de 1936.
- CULLA, Joan B. *El republicanisme lerrouxista a Catalunya, 1901-1923*. Barcelona: Curial, 1986.
- BROSSA, Jaume. «Viure del passat». A *L'Avenc*, 2a època, IV, 1892, pàg. 257-264.
- FUNDACIONS DARDER MASCARÓ. *Taula Rodona El llegat de Gabriel Alomar avui* [en línia]. De 23 de novembre de 2021. Disponible a: <www.youtube.com>.
- GARCÍA ROVIRA, Anna Maria. «Ramón Xaudaró, el Marat barcelonès». A PÉREZ LEDESMA, Manuel; BURDIEL, Isabel (eds.). *Liberales eminentes*. Madrid: Marcial Pons, 2008.
- MÁIZ, Ramón. «Estudi introductori: Federalisme, republicanisme i socialisme en Pi i Margall». A PI I MARGALL, Francesc. *Les nacionalitats. Escrits i discursos sobre federalisme*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2010.
- MARFANY, Joan Lluís. *Aspectes del modernisme*. Barcelona: Curial, 1979.
- MIRAVITLLES, Jaume. «L'obrer català i el socialisme». A *Justícia Social*, núm. 116, de 16 de gener de 1926.
- MONER, Catalina; PONS, Jordi. *Gabriel Alomar. Pedagog, publicista, escriptor, poeta i polític*. Palma: Illa Edicions, 2017.
- PI I MARGALL, FRANCESC. *Articles —pròleg de Gabriel Alomar*. Barcelona: L'Anuari, 1908.
- PRAT DE LA RIBA, Enric. *Compendi de la doctrina catalanista. Sabadell: Imp. de lo Catalanista, 1894*.
- SOLÀ, Roc. «Gabriel Alomar en els orígens del catalanisme popular». A SOLÀ, Roc; MILIÁN, Xavi (eds.). *Gabriel Alomar. Republicanisme, catalanisme i socialisme*. Manresa: Tigre de Paper, 2021, pàg. 29-41.
- SOLER I VIDAL, Josep. *Abdó Terrades. Primer apòstol de la democràcia catalana (1812-1856)*. Barcelona: La Magrana, 1983.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna: recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*. Barcelona: Edicions 62, 1964, vol. 1.